

NATKENATKEN

AY KALI

**Central Bontoc, Ilocano,
Pilipino, English**

Published
in cooperation with
Bureau of Elementary Education
and
Institute of National Language
of the
Department of Education and Culture
Manila, Philippines

**NATKENATKEN AY KALI
(Different Languages)**

**Compiled by
Miss Charing Pagtan
Mr Segundo Pallangchao**

Illustrated by

Baldwin Ngolab

Ishmael Arangco

Summer Institute of Linguistics, Inc.

Translators Publishers

02.13-378-3.4C 57.20P-786010B06

Printed in the Philippines

FOREWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting superstructure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second language learning into two steps--literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Department of Education and Culture of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

JUAN L. MANUEL
Secretary

PREFACE

The purpose of this book is to help speakers of Central Bontok communicate with speakers of Pilipino, Ilocano, and English.

Useful phrases are given in four languages. They are grouped by topics but are not dialogues. Translations are not literal. We tried to make them right for the situation.

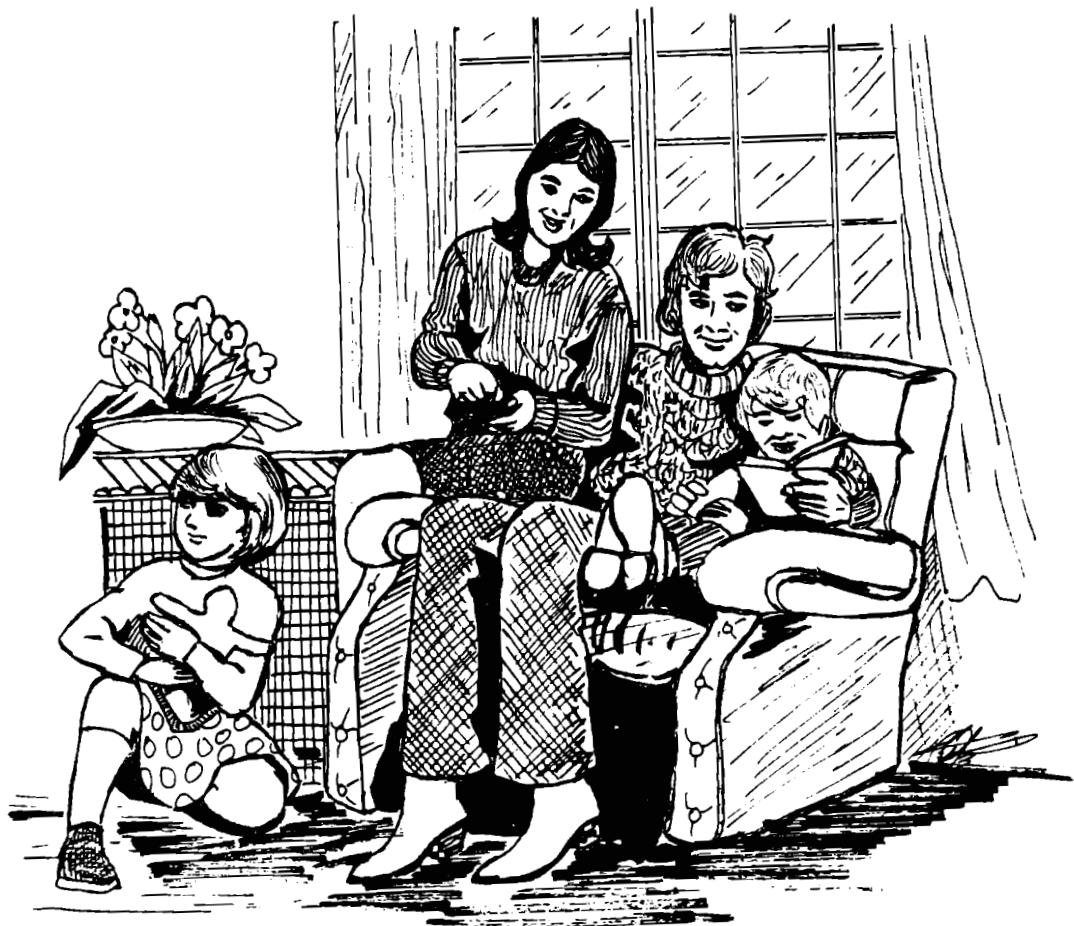
The phrases were compiled with the assistance of members of the Summer Institute of Linguistics during a Writing Workshop held in bagabag, Nueva Vizcaya during November-December, 1976

We are grateful to Mr. Rodolfo Barlaan and Mr. Perry Macabuhay for supplying the Pilipino versions and to Miss Helen Madrid and Mrs Patricia Macabuhay for the Ilocano. All are field workers of the Translators Committee of the Philippines.

Keith and Kathie Benn
Tokokan, Mt. Province

Nan Naisolat Isnan ay Liblo

	page
1. Nan kali si infaat	2
2. Nan khawis ay kalis nan ib-a	4
3. Nan kalis nan afong	6
4. Nan ibfakha na ay cha kaal-ali	12
5. Nan familya	14
6. Nan ka-apo	16
7. Nan pinagsasakit	20
8. Nan awak	22
9. Nan kali	26
10. Nan solat	28
11. Nan kekan	32
12. Nan ischa	34
13. Nan fongan si kaew	35
14. Lomako ya intawal	36
15. Nan komboy	40
16. Ifaag	44
17. Timpo	46
18. Nan salodsod	48
19. Nan kali is iskwilaan	52
20. Nan ogsa ya nan tapina	54
21. Nan olas	58
22. Nan infilang	64
23. Nan siping	66

Nan kali si infaat

Nan khawis ay kalis nan ib-a

Nan kalis nan afong

Nan Kalin si infaat

1. Into nan nalpowam?
2. Into nan omeyam?
3. Ischi.
4. Omeyak is kawadyo.

1. Naggappuam?
2. Papanam?
3. Idiay.
4. Mapanak idiay ayanyo.

1. Apo.
2. Chakayo pet sa.
3. Somkhep kayo.
4. Chaak omonona.
5. Somaalak et pay.
6. Intakot.

1. Apo.
2. Dakayo gayami!
3. Umuli kayo.
Sumrek kayo.
4. Umun-unaakon.
5. Agawidakon.
6. Intayon.

Sa daan:

1. Saan kayo nanggaling.
 2. Saan kayo pupunta.
 3. Diyan lang.
 4. Pupunta ako sa inyo.
1. Where are you coming from?
 2. Where are you going?
 3. I am going there.
(I am just walking.)
 4. I am going to your place.

Sa bahay:

- 1.. Tao po!
2. Kayo pala.
3. Umakyat kayo.
Tuloy po kayo.
4. Mauuna na ako sa inyo.
5. Uuwi na ako.
6. Tayo na.

1. Hello.
(call when approaching house)
2. You come.
3. Come on up.
Come inside.
4. I'll go ahead.
(said when leaving)
5. I'm going home.
6. Let's go now.

Nan khawis ay kali isnan ib-a

1. Khagawis nan anakyo,
tabatchoy.
2. Khagawis nan iliyo.
3. Laychek isna tay
maid ngalawngaw.
4. Nalaing ka ay inloto
5. Khagawis nan kinan tako.
6. Nalaing ka ay ininglis.
7. Ay mabfalin ay litlatowek
chakayo
8. Pasinsiya ka pay tay
igay ko inkhakhala.
9. Inyamanak.
1. Nagpintas ti anakyon.
Nakaluklukmeg!
2. Napintas ti lugaryo.
3. Kayatko ditoy ta natalna.
4. Naglaingka nga agluto.
5. Nagimas ti kinnan tayo.
6. Naglaingka nga aginglis.
7. Mabalin nga litratuen
kayo? ,
8. Despensarem ta diak
inggagara.
9. Agyamanak.

1. Maganda ang iyong anak.
Napakalusog.	1. Your child is beautiful.
So healthy.
2. Magandang tirahan ang iyong
lugar.	2. Your place is a nice place
to live.
3. Gusto ko rito. Tahimik na
lugar.	3. I like it here; it's a
peaceful place.
4. Mahusay kang magluto.	4. You are a good cook.
5. Napakasarap ng pagkaingiyon.	5. That meal was delicious.
6. Mahusay kang magsalita ng
Ingles.	6. You are an expert at speaking
English.
7. Maaari ba kitang kunan ng
larawan.	7. May I take your picture?
8. Ipagpaumanhin po ninyo, hindi
ko po sinasadya.	8. Sorry, it wasn't intentional.
9. Salamat po.	9. Thank you.

Nan kalis nan afong

1. Adik ammo.	1. Diak ammo.
2. Ngagotona.	2. Bay-amon.
3. Waday ken sik-a sa.	3. Adda kenka.
4. Sak-en et.	4. Siakton.
5. Omeyakto.	5. Mapanakon.
6. Omali kas na man.	6. Umayka man ditoy.
7. Omagtan ka is coke.	7. Ikkannak man iti coke.
8. Illokat mo man nan sa pantew.	8. Ilukatmo man ta ridaw.
9. Illikep mo man nan sa fintana.	9. Irikepmo ta tawa.
10. Pangaasim ta inpangaseed ka.	10. Mabit laeng.
11. Mikiali ka ken sak-en.	11. Makikuyugka kaniak.
12. Sino ta nan sa kadwam?	12. Asino dayta kadduam?
13. Ay ammom nan mayor isnan
sa ay illi?	13. Am-ammom ti mayor ti
dayta a lugar?
14. Adik onay ammo siya.	14. Ammok no makitak.
15. Ngag ta nan ngachana?	15. Ania ti naganna?

1. Hindi ko alam.	1. I don't know.
2. Bayaan mo na.	2. Never mind.
3. Bahala kayo.	3. It's up to you.
4. Ako na.	4. I'll do it.
5. Aalis na ako.	5. I'll be going now.
6. Halika rito.	6. Come here.
7. Dalhan mo ako ng 'coke'.	7. Bring me a Coke.
8. Buksan mo ang pinto.	8. Open the door.
9. Isara mo ang bintana.	9. Close the window.
10. Sandali lang.	10. Please wait a moment.
11. Sumama kayo sa akin.	11. Come with me.
12. Sino ang kasama mo?	12. Who is your companion?
13. Kilala mo ba ang alkalde sa
lugar na iyon?	13. Do you know the mayor of
that place?
14. Kilala ko siya sa mukha.	14. I know him by sight.
15. Ano ang pangalan niya?	15. What is his name?

16. Nalipatak.
17. Adik maawatan.
18. Ngag na?
19. Ngag sa?
20. Ngag chi?
21. Akin lapis sisa?
22. Kaat na?
 'Sino?
 Akin kowa?
23. Into?
 Apay?
 Ngag nan iningkan?
24. Apay ta nga adi?
25. Pangaasim ta khasim
 kanan.
26. Ay mabfalin ngen ta fomoweg ka?
27. Ay waday silyom?
28. Inapapolachowak.
16. Diak malagipen.,
 Nalipatakon.
17. Diak maawatan.
18. Ania daytoy?
19. Ania dayta?
20. Ania daydiay?
21. Akin lapis dayta?
22. Kanno?
 Asino?
 Akinkukua?
23. Adinno?
 Apay?
 Kasano?
24. Apay nga saan.
25. Pangngaasim ta ulitemman.
26. Mabalin nga kuyugennak?
27. Adda sinsilyom?
28. Sige. Agap-apuraak
 ngamin.

16. Hindi ko matandaan.	16. I don't remember., I have forgotten.
Nakalimutan ko na.	
17. Hindi ko maunawaan.	17. I do not understand.
18. Ano ito?	18. What is this?
19. Ano iyan?	19. What is that?
20. Ano iyon?	20. What is that yonder?
21. Kaninong lapis iyan?	21. Whose pencil is that?
22. Kailan?	22. When?
Sino?	Who?
Kanino?	Whose?
23. Saan?	23. Where?
Bakit?	Why?
Papaano?	How?
24. Bakit hindi?	24. Why not?
25. Pakiulit mo nga ang iyong sinabi?	25. Please repeat what you said.
26. Maaari bang samahan mo ako?	26. Would you please accompany me?
27. May barya ka ba?	27. Do you have small change?
28. Nagmamadali ako!	28. I'm in a hurry.

Nan ibfakha isnan na ay cha kaal-ali

Nan familya

Nan ka-apo

Nan ibfakha isnan na ay cha kaal-ali

1. Into nan iliyo?	1. Taga-anon ka a sigud?
2. Into kawadyo idwani?	2. Paggigianam itan?
3. Into nan nalpowanyo?	3. Naggappuam itan?
4. Ngag nan mabfalin ay
itolong ko ken sik-a?	4. Ania ti mabalin nga
maipaayko kenka?
5. Impasyal-aangkay.	5. Agpassiarak laeng.
6. Ay kaal-ali ka?	6. Kasangsangpetmo?
7. Kachatchateng ko id
Fagyo id kob-a.	7. Wen, kasangsangpetko
laeng idi kalman a naggapu
idiay Baguio.

1. Taga saan po ba kayong talaga?
2. Saan kayo nakatira ngayon?
3. Saan kayo galing ngayon?
4. Ano ang maipaglilingkod ko sa inyo.
5. Dumadalaw lang ako.
6. Kararating mo lang ba?
7. Oo, kararating ko lang kahapon mula sa Baguio.

1. Where are you from originally?
2. Where are you staying now?
3. Where did you just come from?
4. What can I do for you?
5. I just came to visit.
6. Have you just arrived?
7. Yes, I came just yesterday from Baguio.

Nan familya

1. Ay checha ay matatakho
si amam?
2. Wen. Checha si ama, ngem
si ina natey id tawen.
3. Kaat kayo ay mapegpegsat?
4. Walo kami amin.
5. Ay sik-a ngen nan iyon-a?
6. Faken, sak-en nan inaochi.
7. Kaat nan tawen mo?
8. Ay waday asawam?
9. Ay waday anak mo et?
10. Wen. Waday lima cha et.
11. Chowa nanfafai saet tolo
nan lalalaki.
1. Sibibiag pay laeng ni tatang mu?
2. Sibibiag pay laeng ni
Tatang, ngem ni Nanang
ket natay idi napalabas
a tawen.
3. Mano kayo nga agkakabsat?
4. Walo kami amin.
5. Sika ti inauna?
6. Saan, siak ti inaudi.
7. Mano ti tawenmo?
8. Adda asawamon?
9. Adda annakmon?
10. Wen, adda liman.
11. Dua ti babbai ken tallo
ti lallaki.

1. Buhay pa ba ang tatay mo?
2. Oo, pero ang nanay ko ay
namatay noong isang taon.
3. Ilan kayong magkakapatiid?
4. Walo kaming magkakapatiid.
5. Kayo ba ang panganay?
6. Hindi, ako ang bunso.
7. Ilan taon na kayo?
8. May asawa ba kayo?
9. May mga anak na ba kayo?
10. Oo, mayroon na akong limang
anak.
11. Dalawang babae at tatlong
lalaki.
1. Is your father still living?
2. Yes, but my mother died last
year.
3. How many brothers and sisters
do you have?
4. There are eight children in
our family.
5. Are you the eldest?
6. No, I am the youngest.
7. How old are you?
8. Do you have a wife?
9. Do you have children?
10. Yes, I have five children.
11. Two are girls and three are
boys.

Nan ka-apo

ama	ama	ama'	father
ina	ina	ina	mother
anak	anak	anak	offspring
anak ay lalaki	anak	anak	son, daughter
anak ay fafai			
asawa	asawa	asawa	husband
asawa	asawa	asawa	wife
nafalo	balo	balo	widower, widow
kalaylayad	kaayan-ayat	nobya	fiancee
pegsat ay lalaki	kabsat	kapatid	brother,
pegsat ay fafai			sister
inaochi	ub-ubing	bunso	youngest
iyon-a	in-inauna	panganay	oldest
apo, ikit	apo	nuno	grandparent
apo	apoko	apo	grandchild
alitao, kainaan	uliteg, ikit, anti	tiyuhin, tiyahin	uncle, aunt
kaanakan ay lalaki	kaanakan	pamangkin	nephew, niece
kaanakan ay fafai			
pingsan	kasinsin	pinsan	first cousin

Katokhangan	katugangan	biyanan	parent-in-law
kasaod ay lalaki	kayong	bayaw	brother-in-law
kasaod ayfafai	ipag	hipag	sister-in-law
innapo ay lalaki	manugang	manugang	son, daughter-
innapo ayfafai			in-law
ib-a	kabagyan	(mga) kamag-anak	relative(s)
kailyan	kailian	kababayan	townmate
khayyem	gayyem	kaibigan	friend
foso-i	kabusor	kaaway	enemy
takho	tao	tao	person
lalaki	lalaki	lalaki	male
fafai	babai	babae	female
onga	ubing	bata	child
fafallo	baro	binata	young man (unmarried)
mamagkit	balasang	dalaga	young woman (unmarried)
am-ama	lallakay,	matandang	old man, woman
in-ina	babbaket	lalaki, babae	

Nan pinagsasakit

Nan awak

Nan pinagsasakit

1. Adi khawis nan liklana.	1. Madi ti rikriknaena.
2. Insakit siya.	2. Masakit.
3. Omey ka isnan doktor.	3. Agpakitaka iti doktor.
4. Into nan kawad nan doktor?	4. Ayan ti doktor?
5. Ngag nan likliknaem?	5. Ania ti rikriknaem?
6. Insakit nan olok.	6. Nasakit ti ulok.
7. Ninota ak id kofab.	7. Nagsarwaak idi rabii.
8. Maololaw ak ya
inpodpochot ak.	8. Maululawak ken
aggurgurigorak.
9. Waday samet malariak.	9. Addan sa malariak.
10. Tochokek sik-a.	10. Indiksionan daka.
11. Tommalem nan na ay cha
akhas is wenakas sina kag-aw.	11. Tomarem daytoy agas kada
tumenga ti aldaw.

1. Masama ang kanyang pakiramdam.	1. He doesn't feel well.
2. Siya ay may sakit.	2. He is sick.
3. Pumunta ka sa manggagamot.	3. Go to the doctor.
4. Saan ako tatawag ng manggagamot.	4. Where can I find a doctor?
5. Ano ang iyong nararamdaman?	5. Tell me how you feel.
6. Masakit ang aking ulo.	6. I have a headache.
7. Nagsuka ako kagabi.	7. I vomited last night.
8. Nahihilo ako at may lagnat.	8. I feel dizzy and have a fever.
9. May malaria yata ako.	9. I think I have malaria.
10. Iiniksiyúnan kita.	10. I will give you a shot.
11. Inumin ninyo ang gamot na ito tuwing tanghali.	11. Take this medicine every day at noon.

Nan awak

taklay	takkiag	bisig	arm
echeg	likud	likod	back
awak	bagi	katawan	body
tollang	tulang	buto	bone
pangal	timid	baba	chin
takeb, peg-ew	barukong	dibbit	chest
koleng	lapayag	tainga	ear
siko	siko	siko	elbow
mata	mata	mata	eye
lopa	rupa	mukha	face
kammoy	ramay	daliri	finger
siki	saka	paa	feet
kitong	muging	noo	forehead
fook	buok	buhok	hair (head)
lima	ima	kamay	hand
poso	puso	puso	heart
kongkong-o	tumeng	tuhod	knee

loppo	luppo	hita	leg, upper
fikin	gurong	binti	leg, lower
atey	dalem	atay	liver
topele	ngiwat	bibig	mouth
koko	kuko	kuko	nail
fakhang	tengnged	leeg	neck
ileng	agong	ilong	nose
tadlang	paragpag	tadyang	rib
poke	abaga	balikat	shoulder
poto	tiyan	tiyan	stomach
fab-a	ngipen	ngipin	teeth
alokhang	karabukob	lalamunan	throat
pag-ama	tangan	hinlalaki	thumb
kammoy	tangan ti saka	daliri ng paa	toe
chila	dila	dila	tongue

Nan kali

Nan solat

Nan kali

1. Ammom ay intakhalog?	1. Ammom ti agtagalog?
2. Maawat ak nan akit ngem
adik maikali.	2. Maawatak bassit ngem
diak ammo nga isao.
3. Akit angkay nan maikalik.	3. Bassit laeng ti maisaok.
4. Ngag nan kaman _____
isnan kaliyo?	4. Ania ti _____ iti saoyo.
5. Ay maawatam nan chak kanan?	5. Maawatam ti ibagbagak?
6. Adik maawatan.	6. Diak maawatan.
7. Khasin mo kanan.	7. Ulitemman.
8. Iyal-aloney moy inkali.	8. In-innayadem kadi ti agsao.
9. Nalaing ka ay inkalis Inglis.	9. Naglaingka nga agsao
ti English.
10. Adik maikali ay osto.	10. Saan nga kusto ti
panagsaok.
11. Sos-olwek pay laeng ay inkali
is Ilokano.	11. Agad-adalak pay laeng
nga agsao iti Ilocano.

1. Marunong ba kayong magsalita ng Tagalog?	1. Do you know how to speak Pilipino?
2. Nauunawaan ko po ng kaunti ngunit hindi ako makapagsalita.	2. I understand a little but I don't know how to speak it.
3. Nakakapagsalita ako ng kaunti.	3. I speak it a little.
4. Ano ang _____ sa inyong salita?	4. How do you say _____ in your language?
5. Nauunawaan mo ba ang aking sinasabi?	5. Do you understand what I am saying?
6. Hindi ko po nauunawaan.	6. I don't understand.
7. Pakiulit mo nga.	7. Please repeat that.
8. Magsalita kayo ng marahan.	8. Speak more slowly.
9. Mahusay kayong magsalita ng Ingles.	9. You speak English well.
10. Hindi maayos ang aking pagsasalita.	10. My speech is not grammatical.
11. Nag-aaral pa lamang akong magsalita ng Ilocano.	11. I am still learning how to speak Ilocano.

Nan solat

1. Folocheck ed nan ballpen mos sinakitan?
2. Insolat ak ken ina.
3. Masapol ko nan papel, stamp ya envelope.
4. Isolat mo nan ngachan mo.
5. Eyeey mo nan nalay solat iska post office.
6. Lomako ak si choway stamp ay sintotloy tanso ya isang ay toloy pisitas.
7. Into nan pagtelegraman isna?
1. Bulodekman ti penmo iti apagbiit.
2. Agsurataktó ken ni Nanang.
3. Masapulko iti papel, selyo ken sobre.
4. Isuratmo ditoy ti naganmo.
5. Pakibusonmo daytoy suratko.
6. Gumatañgak man ti dua nga selyo nga sagkikinse ken maysá nga sag-sesenta.
7. Ayan ti pagtelegramaan ditoy?

1. Pahiram nga po ng 'ballpen' ninyo sandali.
2. Magpapadala ako ng sulat sa nanay ko.
3. Kailangan ko ng papel, selyo, at sobre.
4. Lumagda kayo rito.
5. Dalhin ninyo ang sulat na ito sa koreo.
6. Pagbilhan mo ako ng dalawang selyong tig-kikinse at isang selyong tig-sisisenta.
7. Saan kami maaaring magpadala ng telegrama?
1. May I borrow your pen for a moment?
2. I will send a letter to my mother.
3. I need paper, stamps and an envelope.
4. Sign your name here.
5. Take this letter to the post office.
6. Sell me two 15 centavo stamps and one 60 centavo stamp.
7. Where can we send a telegram?

Nan kekan

Nan ischa

Nan fongan si kaew

Lomako ya intawal

Nan kekan

1. Naowat ak ya makain-inom ak.	1. Mabisinak ken maka-
	inumak.
2. Mangan tako eti	2. Mangan tayon.
3. Mangan kayoy osto, adi	3. Manganka a nalaing.
kayo mabfain.	Dika agbabain.
4. Khawis nan sa ischa tako	4. Naimas ti sinda tayo
tay medyo nasilyan.	ken medyo nagasang.
5. Mangan kayo pay.	5. Mangalaka pay.
6. Negsanan ak.	6. Kuston. Nabsugakon.
7. Ay mabfalin ay ominom ak?	7. Makinumak man bassit.

1. Akor ay nagugutom at nauuhaw.	1. I am hungry and thirsty.
2. Kumain na tayo.	2. Let's eat now.
3. Kumain kayong mabuti; huwag
kayong mahihiya.	3. Eat well, don't be shy.
4. Masarap at maanghang-
anghang ang pagkaing ito	4. It's delicious and a
little peppery.
5. Kumuha pa kayo.	5. Take some more.
6. Ayaw ko na, busog na ako.	6. I can't, I'm full.
7. Pahingi nga po ng inumin.	7. Give me a drink of water,
please.

Nan ischa

Mga Gulay

palya	paria	ampalaya	ampalaya
poso nan falat	rabong	labong	bamboo shoots
khadchong	sabunganay	puso ng saging	banana blossom
falatong	utong	sitao, sitaw	beans--long
lepolyo	balatong	monggo, balatong	beans--mongo
pàdpadli	repolyo	repolyo	cabbage
pikhi	kahoy	kamoteng-kahoy	cassava
talong	mais	mais	corn
fawang	tarong	talong	eggplant
laya	bawang	bawang	garlic
okla	laya	luya	ginger
siboyas	saluyot	okra	okra
gisantis	lasona	sibuyas	onion
petchay	gisantes	sitsaro	peas
sili	petsay	petsay	pechay
tafongaw	sili	siling pula	red pepper
kalob-as	tabungaw	upo	squash--white
tokhi	karabasa	kalabasa	squash--yellow
kamatidis	kamoti	kamoteng-bagging	sweet potato
Nan fongon si kaew	kamatidis	kamatidis	tomato
atis	atis	atis	atis
abokado	abocado	abokado	avocado

falat	saba	saging	banana
inyog	niog	niyog	coconut
chaan niteng ay inyog	naganus a niog	buko, mura	coconut--young
kayyab	bayabas	bayabas	guava
kalamansi	kalamansi	kalamansi	kalamansi
langka	anangka	nangka	jackfruit
mangkha	mangga	mangga	mango
pelles	sangkis	dalanghita	orange
papaya	papaya	papaya	papaya
binya	pinya	pinya	pineapple
lobfan	lukban	suha	pomelo
kayamito	kaimito	kaimito, kaymito Karne	star-apple
watwat si faka	karne ti baka	karneng baka	beef
manok	karne ti manok	karneng manok	chicken
agkhama	rasa	alimasag	crab
filis	pindang	daing	dried fish
kachew	ikan, lames	isda	fish
pato	pato	karneng pato	duck
fotog	karne ti baboy	karneng baboy Sari-sari	pork
kapi	kapi	cape	coffee
itcha	itsa	tsa, tsaa	tea
khatas	gatas	gatas	milk
asin	asin	asin	salt
asokal	asukar	asukal	sugar

Lomako ya intawal

1. Kaat nan isang ay yalda
isnan lopot?
2. Nangina. Ay maid paat tawalna? 2. Nagngina daytan! Dila
mabalin nga kissayam?
3. Nalakat sa.
4. Kaat nan fayacham?
5. Taptapyam maachis akit.
6. Ay igwam is limay pesos?
7. Wen. Kaat nan alam?
8. Ay lomako kas samfag?
9. Sino nan nangaeb?
10. Sak-en nan nangaeb.
11. Into nan ninsolwam ay khomaebe
is samfag?
12. Insolon ina.
1. Mano ti sangayerda kadaytoy?
3. Nalaka daytan.
4. Mano ti kayatmo aya?
5. Nayonam pay bassit.
6. Mabalin iti lima a pisos?
7. Sige, mano nga yarda ti
kayatmo?
8. Ading, Manang, gumatangka
iti basket.
9. Asino ti nagaramid?
10. Inaramidko.
Inaramid ti ima.
11. Sadino ti nagadalam nga
nagaramid ti basket?
12. Ni Nanang. Isu ti
nangisuro kaniak.

1. Magkano ang isang yarda ng telang ito.
 2. Ang mahal naman. Maaari bang tumawad?
 3. Napakamura na ito.
 4. Magkano ang gusto mo?
 5. Dagdagan mo pa ng kaunti.
 6. Ibibigay mo ba ng limang piso.
 7. Sige. Ilang yarda ang kukunin mo.
 8. Ale, gusto ba ninyong bumili ng basket.
 9. Sino ang gumawa niyan.
 10. Ako po. Gawa po ito sa kamay.
 11. Saan ka natutong gumawa ng basket?
 12. Tinuruan po ako ng nanay ko.
1. How much is a yard of this cloth?
 2. That's expensive.
Can't you give a discount?
 3. It's very inexpensive as it is.
 4. How much would you want to pay for it?
 5. Offer a bit more.
 6. Can you give it for ₱5.00?
 7. How many yards do you want?
 8. Ma'm, would you like to buy a basket?
 9. Who made it?
 10. I made it myself. It's handmade.
 11. Where did you learn how to make baskets?
 12. My mother taught me.

Nan komboy

Ifaag

Timpó

Nan salodsod

Nan komboy

1. Sak-en nan inkomboy Apo.
2. Ngag otom, waday mangchen.
3. Isaad mo sa, sak-en nan mangchen.
4. Kaat amin nan fayad ton?
5. Ayaka sa. Eppat ay pesos angkay nan igwak ken sik-a.
6. Ay omey ka id Ilokos?
7. Wen. Ngag ta nan inlokan ak ay omey?
8. Siya sa ay tallak nan inlokanam.
9. Onochem sak-en.
10. Into nan inlokanak ay omey id Santa Malia?
11. Ischi. Ngem khagawis mo intricycle ka
12. Ngag nan kafayag nan biyahi ay omey id Fafyo?
1. Siakon ti mangkarga dayta kargam, Apo.
2. Bay-amon, addan ti mangkarga.
3. Ibatim ta maysa ta awitek.
4. Mano amin ti pagbayadko?
5. Napalalo unay daytan. Ikkanka laeng iti uppata nga pisos.
6. Mapanka idiyay Ilocos?
7. Wen, ania ti-pagluganan nga mapan idiyay.
8. Dayta nga lugan ti pagluganan.
9. Surotennak.
10. Ayan ti pagluganan nga mapan idiyay Santa Maria?
11. Idiyay, ngem nasaysayaat no agtraysikelka.
12. Kasano ti kabayagna iti panagbiahe nga mapan idiyay Baguio?

1. Mama, ako na ang magdadala.
2. Huwag na, may magdadala na.
3. Iwan mo ang isang iyan at ako na ang magdadala.
4. Magkano ang sisingilin mo sa lahat ng ito.
5. Ang mahal naman! Apat na piso na lang.
6. Pupunta ba kayo sa Ilocos?
7. Oo, ano ang aking sasakyahan papunta roon.
8. Sumakay kayo sa bus na iyon.
9. Sumonod kayo sa akin.
10. Saan ang sakayan patungo sa Santa Maria.
11. Sa dako roon, pero mabuti pa ay sumakay kayo sa traysikel.
12. Gaano katagal ang biyahe papunta sa Baguio?
1. Sir, I will carry. O.K.
2. Nevermind, someone is doing it already.
3. Leave that one; I will carry it.
4. How much will you charge for all this?
5. That's too much. I will give four pesos only.
6. Are you going to Ilocos?
7. Yes, what do I take to get there?
8. You take that bus.
9. Follow me.
10. Where do I get the jeep to Santa Maria?
11. Over there, but it's better to take a tricycle.
12. How long is the trip to Baguio?

13. Walo ay olas wenno adi pay. 13. Dandani walo nga oras.
14. Ay ngen infalon tako? 14. Agbalon tayo?
15. Into nan chomessaakhan tako?
16. Ay makiali kayo, ama, ina?
17. Inlokan kayot, ta ikalkhak nan kalkhayos nan osson nan Jeep.
18. Kaat nan pilitik, pati nan kalkhak?
19. Inchessaakhak isnan sa kamalkado.
13. Sadino ti pagdissaagam?
16. Pagdissaagan? Aglugar kayo, tata, nana?
17. Aglugar kayon. Ikargak ti kargayo dita rabaw ti jeep.
18. Mano ti pletek kuntudo daytoy kargak?
19. Dita merkado ti pagdissaagak.

13. Humigit-kumulang sa walong oras.
14. Kailangan bang magdala tayo ng makakain sa daan?
15. Saan kayo bababa?
16. Sasama ba kayo, mama, ale?
17. Sakay na. Ilalagay ko ang kargada ninyo sa ibabaw ng dyip.
18. Magkano ang aking pasahe pati kargada ko?
19. Bababa ako sa palengke.
13. Eight hours, more or less.
14. Should we take something to eat on the way?
15. Where will you get off?
16. Are you coming, uncle, auntie?
17. Get on. I will put your cargo on top of the jeep.
18. How much is the fare for myself and the cargo?
19. I'll get off at the market.

Ifaag

1. Inlelleteg ka ay omey.
2. Omey ka sakat inpakanawan.
3. Inpakanikid ka mo taynam
nan langtay.
4. Kawad cha inam ken amam?
5. Waday si ama id tongcho ngem
si ina ket waday issas kowabna.
6. Nan afong isnan likkochan nan
singfaan et afong cha alitao.
7. Manikid ka.
8. Komwab ka issa.
9. Insalcheng kayos nan sa
ninkolfaan nan kalsa.
10. Inchessaakhak isna.
1. Agderetsoka laeng dita.
2. Agpakanawanka dita
nagsulian ti kalsada.
3. Agpakanawanka kalpasan
ti rangtay.
4. Ayan ni Tatangmo ken ni
Nanangmo?
5. Adda ni Tatang idiyai
ngato, ngem ni Nanang
ket adda dita baba.
6. Ti balay iti likudan ti
simbaan ket balay ni
uliteg.
7. Sumang-at kayo idiyai.
8. Sumalog kayo ditoy.
9. Agsardeng kayo dita
nagsulian ti kalsada.
10. Agdissaagak ditoyen.

1. Lumakad kayo ng tuloy-tuloy.	1. Go straight ahead.
2. Kumanan kayo sa kanto.	2. Turn right at the corner.
3. Kumaliwa kayo pagkalampas
ng tulay.	3. Turn left after the bridge.
4. Nasaan ang tatay at nanay mo.	4. Where is your father and
mother?
5. Ang tatay ay nasa itaas, ang
nanay po naman ay nasa ibaba.	5. He is upstairs but mother is
downstairs.
6. Ang bahay na nasa likod ng
simbahan ay sa aking tiyo.	6. The house behind the church
is my uncle's.
7. Umakyat kayo.	7. Climb up there.
8. Bumaba kayo.	8. Come down here.
9. Huminto sa kanto.	9. Stop at the corner.
10. Bababa na ako rito.	10. I will get off here.

Nan timpo

1. Khawis sa ta adi khasin omchan.
2. Atong tay chinnamey.
3. Lateng.
4. Pelmi nan polo tay waday lemlem
id Cagayan.
5. Pitek nan kalsa tay pinagoochan.
6. Ninochan is napigsa id kogka.
id kogka.
7. Finmangon nan kicho sak-en id
kofab.
8. Atong isna ngem lateng id Fagyo.
1. Nasayaat ta saanen nga
agtudtudo.
2. Nakapupudpot ta kalgaw
ngamin.
3. Naglammin.
4. Naka-angangin ta adda
ngamin bagyo idiaj
Cagayan.
5. Nakapitpitak ti kalsada
ita nga panagtutudo.
6. Nagtudo ti napigsa idi
kalman.
7. Nakariingak gapu iti
gurruod idi rabii.
8. Napudot ditoy ngem
nalamis idiaj Baguio.

1. Mabuti at hindi na umuulan.
 2. Napakainit dahil tag-init na ngayon.
 3. Maginaw.
 4. Mahangin dahil may bagyo sa Cagayan.

 5. Ang daan ay maputik dahil tag-ulang.
 6. Umulan ng napakalakas kahapon.

 7. Nagising ako dahil sa kulog kagabi.
 8. Mainit dito pero maginaw sa Baguio.
1. It's good that it's no longer raining.
 2. It is very hot because it's dry season.
 3. It is cold.
 4. It is very windy because there's a typhoon in Cagayan.

 5. The road is muddy because it's rainy season.
 6. It rained very hard yesterday.

 7. The thunder woke me up last night.
 8. It is hot here but it is cold in Baguio.

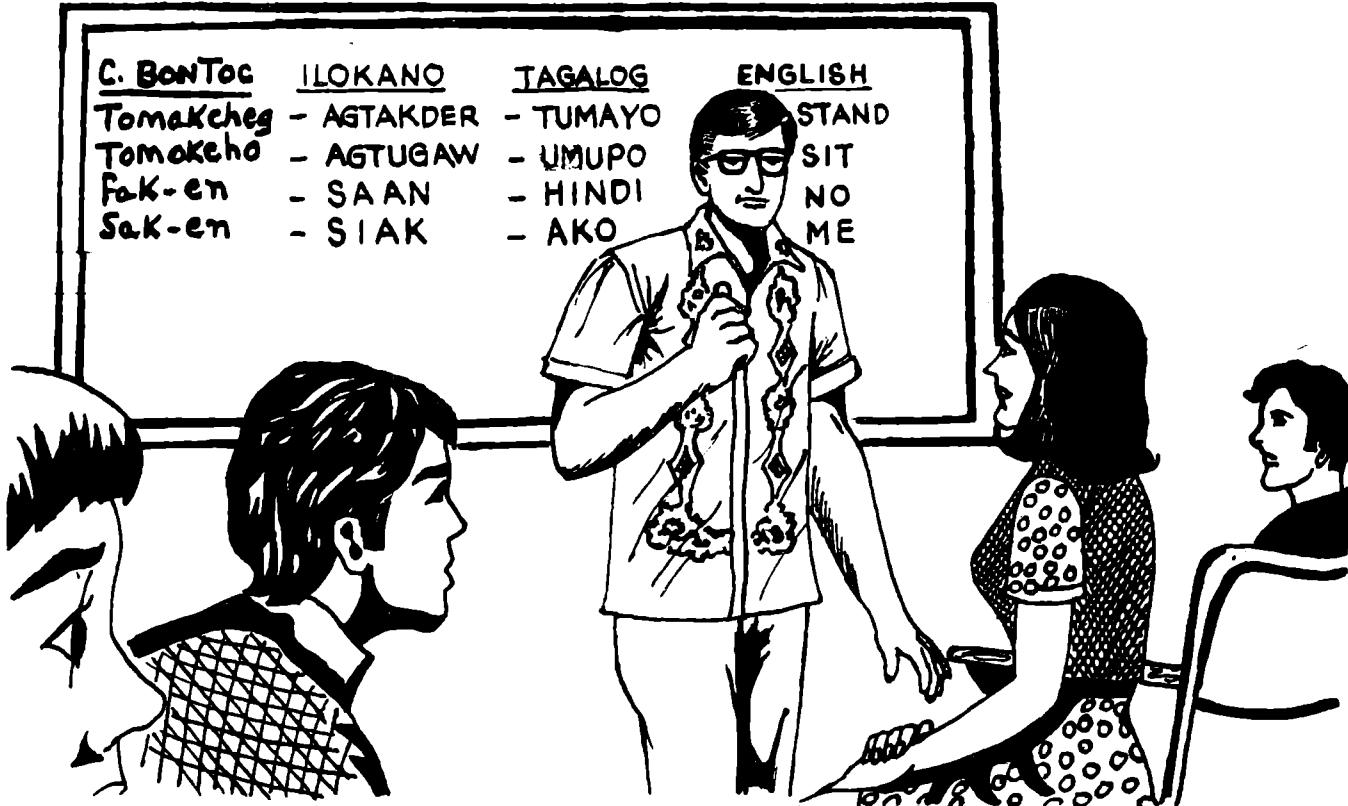
Nan salodsod

1. Into nan paglakowan isnan News?
2. Into nan intaltalimaan is lilos isna?
3. Into nan dintis?
4. Into nan omalaan is tikit ay inlokhan is iloplano?
5. Isolom nan chalan ay omey id malkado
6. Into nan khawis ay listaolan?
7. Apay, ad-achawwi pay laeng id Trinidad?
1. Ayan ti paggatangan iti pagiwarnak?
2. Ayan ti agtartarimaan ti relo ditoy?
3. Ayan ti dentista?
4. Ayan ti pangalaan ti ticket nga aglugan ti eroplano?
5. Ayan ti dalan nga mapan idiaay merkado.
6. Ayan ti nasayaat nga restaurant?
7. Adayo pay ti Trinidad?

1. Saan ako makakabili ng pahayagan?
2. Saan maaaring magpakumpuni ng relo?
3. Saan mayroon dentista?
4. Saan makakabili ng tiket sa eroplano?
5. Saan ang papuntang palengke?
6. Saan mayroon mabuting 'restaurant'?
7. Mas malayo pa ba sa Trinidad?
1. Where can I buy a newspaper?
2. Where can I get a watch repaired?
3. Where is a dentist?
4. Where is the airplane ticket office?
5. Show me the way to the market.
6. Where is a good restaurant?
7. Is it much further to Trinidad?

C. BONTOC

	<u>ILOKANO</u>	<u>TAGALOG</u>	<u>ENGLISH</u>
Tomakcheg	- AGTAKDER	- TUMAYO	STAND
Tomakcho	- AGTUGAW	- UMUPO	SIT
Fak-en	- SAAN	- HINDI	NO
Sak-en	- SIAK	- AKO	ME

Nan kali is iskwilaan

Nan ogsa ya nan tapina

Nan kali is iskwilaan

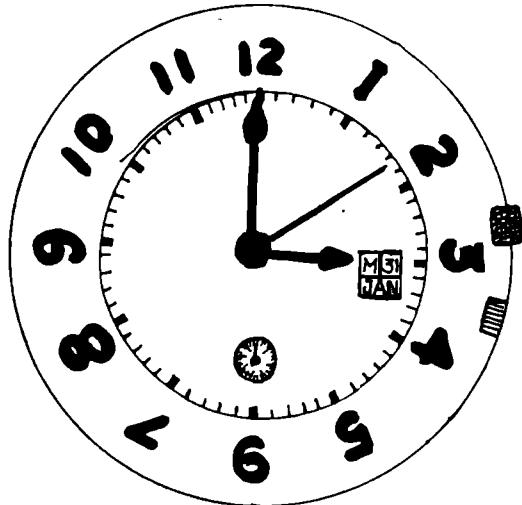
1. Chengngem omon-on.
2. Chengngem ay khawis.
3. Songfatam nan salodsod.
4. Ipigsam ay infasa.
5. Infasa kayo isnan matayo angkay.
6. Solowenyo khasin.
7. Insalodsochak et songfatanyo
8. Tomakcheg kayo.
9. Tomokcho kayo.
10. Itayagyo nan limayo mo ammoyo nan songfat na.
11. Ipigpigsam nan kalim. Adimi madngel.
12. Khawis.
13. Khawis sa.
14. Faken sa.
1. Denggenyo nga umuna.
2. Denggenyo nga nalaing.
3. Sungbatanyo ti saludsod.
4. Pigsaanyo ti agbasa.
5. Dayta matayo ti pagbasayo.
6. Adalenyonto manen.
7. Agsaludsodak ket sungbatanyo.
8. Tumakder kayo.
9. Agtugaw kayo.
10. Itayagyo ti imayo no ammoyo ti sungbatna.
11. Pigsaam ti agsao. Saan daka nga mangngeg.
12. Nasayaat.
13. Kusto dayta.
14. Saan nga kusto.

1. Makinig muna kayo.	1. Listen first.
2. Makinig kayong mabuti.	2. Listen carefully.
3. Sagutin (ninyo) ang tanong.	3. Answer the question.
4. Basahin (ninyo) ng malakas.	4. Read aloud.
5. Basahin (ninyo) ng mahina.	5. Read silently.
6. Pag-aralan ninyo itong muli.	6. Study it again.
7. Magtatanong ako, sagutin
ninyo.	7. I'll ask a question,
you answer.
8. Tumayo ka.	8. Stand up.
9. Maupo ka.	9. Sit down.
10. Itaas ninyo ang inyong kamay
kung alam ninyo ang sagot.	10. Raise your hand if you
know the answer.
11. Lakasan mo. Hindi namin
marinig.	11. Speak louder. We can't
hear you.
12. Magaling.	12. Good.
13. Tama.	13. Right.
14. Mali.	14. Wrong.

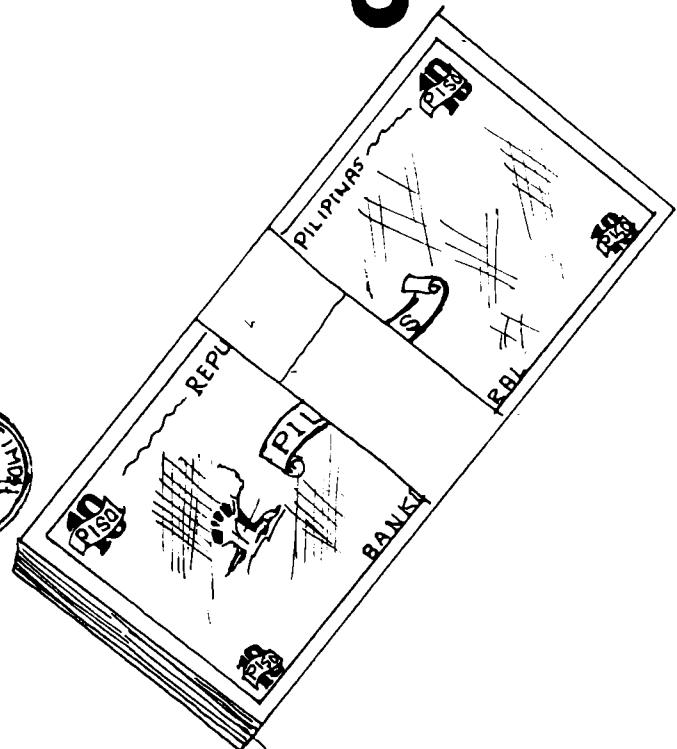
Nan ogsa ya nan tapina

nowang	nuang	kalabaw	carabao
posa	pusa	pusa	cat
enpas	piek	sisiw	chick
manok	manok	manok	chicken
faka	baka	baka	cow
fowaya	buwaya	buwaya	crocodile, alligator
ogsa	ugsa	usa	deer
aso	aso	aso	dog
chakma	tukak	palaka	frog
fayyek	bayyek	kiti-kiti	tadpole
allottiit	alibut	tuko	gecko
ganso	ganso	gansa	goose
mangalak	upa	inahing manok	hen
kafayo	kabalyo	kabayo	horse
fanyas	alutiit, banyas	butiki	lizard
kaag	sunggo	matsing, unggoy	monkey
otot	utut	daga	mouse, rat
fotog	baboy	baboy	pig
kawitan	kawitan	tandang	rooster
oleg	uleg	ahas	snake
pag-onq	pagong	pagong	turtle

khesem	kuton	langgam	ant
alig	uyukan	bubuyog	bee
fotfottan	barrairong	salagubang, uwang	beetle
kok-olap-ey	kulibangbang	paru-paro	butterfly
attatacho	igges	higad	caterpillar
khayaman	gayaman	alupihan	centipede
kimkime	ipes	ipis	cockroach
fattinga	kuryat	kuliglig	cricket
kabangngag	simot-simot	tutubi	dragonfly
kokochong	kulalanti	alitaptap	firefly
tilang	timel	pulgas	flea
alinkakamot	ulmog	hanip	chicken flea
laleg	ngilaw	langaw	fly
tapagko	dudon	balang, tipaklong	grasshopper
koto	kuto, lis-a	kuto	louse, lice
lamok	lamok	lamok	mosquito
kok-olap-ey	sinan kulibang- bang	gamu-gamu	moth
kawwa	lawwa-lawwa	gagamba	spider
fofok	anay	anay	termite
kellang	igges	uod, bulati	worm

1 2 3 4
5

Nan olas

Nan infilang

Nan siping

Nan olas

1. Ngag ay olas nan miting?
2. Mag-akhew
Ala ona isnan sinfattang.
Alas dos medya isnan sinfattang.
Isnán sinfattang.
3. Ay mafayag kayet?
4. Ngag nan olas?
5. Nalachaw ka.

Nan alkhew isnan chomingko
Lunes
Maikadwa
Maikatlo
Maikap-at
Maikalma
Sabfacho

1. Ania nga oras ti miting tayo?
2. Alas nueve iti bigat.
Ala una iti malem.
Alas dos treinta iti malem.
Alas kuatro kuarenta isingko iti malem.
3. Mabayag pay?
4. Ania ti orasen?
5. Naladawkan.

Dominggo
Lunes
Martes
Miercoles
Huebes
Biernes
Sabado

1. Anong oras magsisimula ang pulong.
2. Alas nuebe ng umaga.
Ala-una ng hapon.
Alas-dos medya ng hapon.
Alas kwatro-kwarenta'y singko ng hapon.
3. Matatagalang pa ba?
4. Anong oras na?
5. Huli na kayo.
1. What time does the meeting start?
2. Nine in the morning.
1:00 in the afternoon.
At 2:30 pm.
At 4:45 pm.
3. Will it be a long time yet?
4. What is the time?
5. You're late.

Linggo

Sunday

Lunes

Monday

Martes

Tuesday

Miyerkoles

Wednesday

Huebes

Thursday

Biyernes

Friday

Sabado

Saturday

Alkhew ya maschem

1. alkhew, maschem	1. aldaw, rabii
2. idwani ay alkhew,
idwani ay maschem	2. ita nga aldaw, rabii
3. id kob-a, id kofab	3. idi kalman, rabii
4. is wakas, maschem si wakas	4. inton bigat, rabii no bigat
5. issan itewna	5. idi naminsan nga aldaw
6. maschem issan itewna	6. idi naminsan nga rabii
7. id kob-a isnan sinfattang	7. idi kalman ti malem
8. cha maschem et	8. sumipnget
9. maschem	9. sardam
10. tengan si maschem	10. tengnga ti rabii
11. fomeskalan si alkhew	11. parbangon
12. wiit	12. agsapa
13. kag-aw	13. tengnga ti aldaw, agmatuon
14. sinfattang	14. malem
15. maisakilip nan alkhew	15. panaglennek ti init

1. araw, gabi	1. day, night
2. ngayon, mamayang gabi	2. today, tonight
3. kahapon, kagabi	3. yesterday, last night
4. bukas, bukas ng gabi	4. tomorrow, tomorrow night
5. kamakalawa	5. day before yesterday
6. kamakalawa ng gabi	6. night before last
7. kahapon ng hapon	7. yesterday afternoon
8. agaw-dilim	8. twilight
9. pagkalipas ng dilim	9. after dark
10. hating-gabi	10. midnight
11. madaling-araw	11. dawn
12. umaga	12. morning
13. tanghali	13. noon
14. hapon	14. afternoon
15. paglubo ng araw	15. sunset

Sinalkhew

1. id kawni
2. issan wiit
3. is sinfattang
4. idwani
5. awawni

1. esang ay alkhew
2. esay chomingko
3. esay folan
4. esa ay tawen
5. alkhew
6. maschem

1. tapin si alkhew
2. wenakhas.
3. id tawen
4. idwani ay tawen
5. is tawen

1. itay laeng
2. itay bigat
3. inton malem
4. itan
5. madamdam

1. maysa nga aldaw
2. maysa a lawas
3. makabulan
4. makatawen
5. aldaw
6. rabii

1. addanto laeng ti aldaw
2. kada-aldaw
3. itay napan, napalabas a tawen
4. ita nga tawen
5. inton umay nga tawen

1. kanina	1. a while ago
2. ngayon umaga	2. this morning
3. ngayon hapon	3. this afternoon
4. ngayon	4. now
5. mamaya	5. later
1. isang buong araw	1. one 24 hour period
2. isang linggo	2. one week
3. isang buwan	3. one month
4. isang taon	4. one year
5. araw	5. day time
6. gabi	6. night time
1. balang-araw	1. someday
2. araw-araw	2. every day
3. nakaraan taon	3. last year
4. ngayon taong ito	4. this year
5. sa susunod na taon	5. next year

Nan infilang

esa	maysa	isa	1
chowa	dua	dalawa	2
tolo	tallo	tatlo	3
eppat	uppat	apat	4
lima	lima	lima	5
enem	innem	anim	6
pito	pito	pito	7
walo	walo	walo	8
siyam	siam	siyam	9
sinpolo	sangapulo	sampu	10
chewan polo	duapulo	dalawampu	20
tolon polo	tallopulo	tatlumpu	30
eppat polo	uppat a pulo	apatnapu	40
liman polo	limapulo	limampu	50
enem polo	innem a pulo	animnapu	60
piton polo	pitopulo	pitumpu	70
walon polo	walopulo	walumpu	80
siyam polo	siam a pulo	siyamnapu	90
sinkhasot	sangagasut	isang daan	100
sinlifo	sangaribo	isang libo	1000

chamo	umuna	una	first
maikadwa	maikadua	ikalawa	second
maikatlo	maikatlo	ikatlo	third
maikap-at	maikapat	ikapat, ikaapat	fourth
mamingsan	maminsan	minsan	once
mamidwa	mamidua	dalawang beses, ulit	twice
mamitlo	mamitlo	tatlong beses, ulit	thrice
mamin-eppat	mamimpat	apat na beses, ulit	four times
maminlima	maminlima	limang beses, ulit	five times
mamin-angsan	masansan	madalas	often, every day
maminpingsan	sagpaminsan	bihira	seldom, only once
kannayon	kanayon	malimit, palagi	always, don't fail

Nan siping

sais	dies
pisitas	beinte
sallapi	singkuenta
pesos	pisos
pesos ya pisitas	uno bainte
pesos ya sallapi	uno singkuenta
limay pesos	singko pesos, lima a pisos

diyes, diyes sentimos	P .10
bente, bente sentimos	P .20
singkwenta, singkwenta sentimos	P .50
piso	P1.00
uno beinte	P1.20
uno singkwenta	P1.50
limang piso	P5.00